

Ζαβεργάν

Τη μέρα που η Λυδία αντίκρισε για πρώτη φορά το Ζαβεργάν δεν μπορούσε να φανταστεί το ρόλο που θα έπαιζε στη ζωή της. Φανταζόταν βέβαια, ή τουλάχιστον προσπαθούσε να φανταστεί, το μέλλον της ίδιας και των ορφανών αδελφών της από εδώ και πέρα, μετά τη φυγή τους από το μοναστήρι της Αγίας Αικατερίνης: ένα μέλλον σκοτεινό και αβέβαιο.

Αλλά δεν μπορούσε να γίνει αλλιώς. Όσο κι αν έβρισκε την απόφαση του ηγουμένου ξαφνική και κάπως σκληρή, η Λυδία αναγνώριζε πως ο υπέργηρος καλόγερος είχε δίκιο. Ο ίδιος ήταν αδύναμος και ασθενής, το μοναστήρι ερημωμένο από μοναχούς και απομακρυσμένο, το ορφανοτροφείο άδειαζε μέρα τη μέρα καθώς οι περισσότεροι τρόφιμοι είχαν μεγαλώσει και ένας ένας έφευγε για να αρχίσει τη δική του ζωή. Και ο εχθρός πλησίαζε· μέρα τη μέρα, νύχτα τη νύχτα...

Όλο και πλήθαιναν οι νύχτες που ο σκοτεινός ουρανός

φωτιζόταν ξαφνικά από ολόλαμπρες γιγάντιες φλόγες που προέρχονταν από τα πυρπολημένα χωριά. Οι εχθροί, φοβεροί καβαλάρηδες των μακρινών στεπών, ορμούσαν σαν τους κλέφτες μες στη νύχτα, σκότωναν, λεηλατούσαν, αιχμαλώτιζαν και στο τέλος πυρπολούσαν τα σπίτια των χωρικών. Όλο και πλήθαιναν εκείνα τα ζοφερά πρωινά που μακριές αμίλητες πομπές επιζώντων περνούσαν μπροστά από την πύλη του μοναστηριού, αφήνοντας πίσω τους τα χωριά τους καμένα και τους αγαπημένους τους νεκρούς. Χωρικοί με το βλέμμα άδειο από τον τρόπο, το πρόσωπο χλομό, τα χέρια κρεμασμένα άπραγα στο πλάι, στις πλάτες περασμένα δισάκια με ελάχιστα απαραίτητα· όσα είχαν γλιτώσει.

Όχι, ο ηγούμενος Ελισαίος είχε δίκιο: έπρεπε να φύγουν. Αν παρέμεναν, το μέλλον δεν ήταν εξασφαλισμένο ούτε για την ίδια ούτε για τα μικρότερα αδέρφια της, το δεκαπεντάχρονο Στέφανο και το δεκάχρονο Λάζαρο. Το Λάζαρο, που σαν το φίλο του Χριστού είχε κυριολεκτικά γυρίσει από το θάνατο χάρη στις φροντίδες του Ελισαίου και των άλλων μοναχών, όταν η πανούκλα σκότωσε τον πατέρα και τη λεχώνα μητέρα τους. Η Λυδία κρατούσε την ανάμνησή τους στο μυαλό και στην καρδιά της με αγάπη και πόνο: ο πατέρας της λιπόσαρκος, με μελανιασμένα από την ασθένεια χέρια και πόδια, η μητέρα της χλομή, σκυμμένη με απελπισία πάνω από το νεογέννητο και σχεδόν ετοιμοθάνατο παιδί της. Δε γλίτωσε ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα. Αλλά η ίδια και τα αδέρφια της, πα-

ραδομένα στο ορφανοτροφείο του μοναστηριού από τους φιλόστοργους συγχωριανούς τους, σώθηκαν.

Η Λυδία ήταν τότε μόλις έξι ετών. Μικρούλα, μα η μεγαλύτερη από τα τρία αδέρφια. Και ήξερε από τότε πως οι αποφάσεις, ακόμα κι εκείνες που αφορούσαν τη ζωή και των άλλων δύο, θα παίρνονταν πλέον κυρίως από αυτήν, όσο δύσκολες κι αν ήταν. Αλλά ακόμα κι αν είχε πάρει απόφαση πια πως έπρεπε να αφήσει, για πάντα ίσως, το καταφύγιο της ζωής της, πώς μπορούσε να το πάρει απόφαση πως ο πατήρ Ελισαίος θα έμενε πίσω να περιμένει το θάνατο; Που μπορεί να ερχόταν βέβαια από τα βαθιά του γεράματα, μπορεί όμως να ερχόταν και από τη μάχαιρα του εχθρού.

Βυθισμένη σε τέτοιες σκέψεις η δεκαεξάχρονη πλέον Λυδία κοιτούσε τον παράξενο άνθρωπο έξω από το μοναστήρι χωρίς όμως να τον παρατηρεί πραγματικά. Τα μάτια της τον κοίταζαν από τη μικρή θυρίδα της κεντρικής πύλης, ενώ το μυαλό της ταξίδευε μακριά. Μόλις εκείνη τη στιγμή συνειδητοποιούσε πως ο άνθρωπος περνούσε με προφυλάξεις ξυστά κάτω από το στέγαστρο της πύλης για τρίτη φορά εκείνο το πρωινό, ρίχνοντας κλεφτές ματιές πότε πίσω του και πότε προς το μοναστήρι.

– Αν χρειάζεται κάτι από το μοναστήρι, γιατί δε χτυπάει το θυρόφυλλο; μονολόγησε η Λυδία χωρίς να αντιληφθεί την παρουσία των αδελφών της πίσω της.

– Άσε με λίγο να δω, της είπε ανυπόμονα ο Στέφανος, σπρώχνοντάς την ελαφρά στο πλάι.

Δίπλα του ο μικρός Λάζαρος ανασηκωνόταν στις μύτες των ποδιών του προσπαθώντας να φτάσει στο ύψος της θυρίδας, πάνω από το βαρύ μεταλλικό μάνταλο που έκλεινε την πόρτα από μέσα.

– Είναι ένας άντρας σκυφτός με μακριά μαλλιά πλεγμένα αλογοουρά; ρωτούσε και ξαναρωτούσε τα αδέρφια του προσπαθώντας να τεντωθεί αρκετά.

– Και με μια μακριά αλυσίδα κρεμασμένη στο λαιμό του, απάντησε ο Στέφανος συνεχίζοντας να κοιτάζει προς τα έξω.

– Κι ένα μεγάλο μπρούντζινο δαχτυλίδι με χρωματιστή γυάλινη πέτρα, συμπλήρωσε η Λυδία.

– Ένα λεπτό! είπε ξαφνικά ο Στέφανος και γύρισε απότομα προς το μέρος των αδελφών του. Είναι βέβαιο πως μιλάμε για τον ίδιο άνθρωπο και οι τρεις. Αλλά αν τον έχουμε δει και οι τρεις ξεχωριστά, αυτό σημαίνει ότι έχει βρεθεί πολλές και διαφορετικές φορές κοντά στο μοναστήρι, χωρίς ποτέ να χτυπήσει το θυρόφυλλο για να μπει μέσα. Για ποιο λόγο άραγε;

– Να το πούμε στον πατέρα Ελισαίο, είπε η Λυδία φοβισμένη. Μπορεί να είναι επικίνδυνος.

Βρήκαν το γέροντα στο σκριπτόριο, στην υπόγεια βιβλιοθήκη της μονής. Σκυφτός, με τον πόνο της προσπάθειας ζωγραφισμένο στο πρόσωπό του, κάτω από το φως ενός λυχνariού συγκέντρωνε ό,τι μπορούσε να χωρέσει σε μία και μόνη κασέλα: μαζί με τα παιδιά θα έστελνε στη Βασιλεύουσα και ό,τι θεωρούσε πως έπρεπε να διασωθεί.

Τα άκουσε με προσοχή, αλλά δε φάνηκε να συμμερίζεται τις ανησυχίες τους. Τουλάχιστον έτσι έδειξε.

– Μη δίνετε σημασία, τους είπε. Θα είναι κάποιος δυστυχής αλλόφυλος που χρειάζεται τη βοήθειά μας. Διστάζει να τη ζητήσει φοβούμενος πως θα του την αρνηθούμε λόγω διαφορετικού θρησκευματος. Κάποια στιγμή θα βρει το θάρρος και θα κρούσει τη θύρα μας.

Ο πολύπειρος γέροντας ήξερε πως οι εχθροί ήταν πολλοί και οι κίνδυνοι μεγάλοι. Αλλά καταλάβαινε πως δεν ωφελούσε ετούτη τη στιγμή να γεμίσει τις καρδιές των παιδιών με μεγαλύτερο φόβο και πιο πολλή ανασφάλεια. Άλλωστε, για να περιορίσει κάθε κίνδυνο, είχε φροντίσει να μεταφερθούν τα παιδιά στην Πόλη μ' ένα караβάνι φρουρούμενο από σώμα ενόπλων.

Ήταν η πρώτη φορά που θα τα αποχωριζόταν από τότε που τα γνώρισε. Και καταλάβαινε πως τούτες ήταν οι τελευταίες ώρες που περνούσαν μαζί. Η καρδιά του γέμισε τρυφερότητα και πατρική ανησυχία, αβεβαιότητα για την τύχη των τριών ορφανών που εδώ και χρόνια τού είχε εμπιστευτεί η Θεία Πρόνοια. Στις προσευχές του πολλές φορές είχε τολμήσει να εκφράσει στον ουράνιο Πατέρα μια κάπως εγωιστική επιθυμία: να παρέδιδε κάποτε το πνεύμα του ειρηνικά, και στη νεκρική του κλίνη να παραστέκονταν, μεγάλα πια, τα τρία αδέρφια· να του έκλειναν τα μάτια τα στοργικά τους χέρια. Αλλά ήξερε ότι έτσι όπως είχαν έρθει τα πράγματα ήταν πολύ επικίνδυνο να δέσει την τύχη τους με τη δική του ζωή. Εκείνα έπρεπε

να μεταφερθούν σε κάποιο μοναστήρι μέσα στα τείχη της Βασιλεύουσας και ο ίδιος να μείνει, προσευχόμενος να τον σπλαχνιστεί ο Θεός και να του πάρει την ψυχή στον ύπνο χωρίς να επιτρέψει να βασανίσουν το σαρκίο του οι μάχαιρες των Αβάρων. Εμπιστευόταν την τύχη τους στη Θεομήτορα και ήταν βέβαιος πως η πρόωρα αναπτυσσόμενη μητρική φροντίδα της Λυδίας, η τίμια καρδιά του Στέφανου και ο τρυφερός, γεμάτος ευγνωμοσύνη χαρακτήρας του Λάζαρου θα χάραζαν το σωστό μονοπάτι προς την αρετή και τη σωτηρία. Ήταν βέβαιος πως ο άνθρωπος που του περιέγραφαν ήταν κάποιος αλλόφυλος, αβαρικής καταγωγής το πιθανότερο, όπως πρόδιδαν τα μακριά του μαλλιά και τα κοσμήματα στο λαιμό και στο χέρι του. Αλλά γιατί να γεμίσει τις καρδιές τους με περισσότερη αγωνία; Άλλωστε, δεν ήταν καθόλου απίθανο ο άγνωστος να είναι κάποιος Σλάβος χωρικός, φυγός από τις σκλαβηνίες, τις οποίες οι Άβαροι είχαν υποτάξει αναγκάζοντάς τους να συμμαχήσουν μαζί τους· κάποιος φιλήσυχος, ίσως, Σλάβος χωρικός που προσπαθούσε να αποφύγει τα πεδία των μαχών αποζητώντας τη γαλήνη πίσω από τους τοίχους ενός μοναστηριού.

– Μη δίνετε σημασία, τους ξαναείπε. Ο Θεός θα του δώσει το θάρρος να χτυπήσει το θυρόφυλλο. Εσείς συνεχίστε τις ετοιμασίες σας και αφήστε στην πρόνοια του Θεού τα υπόλοιπα.

Οδοιπορία

Η Λυδία, καθισμένη στο πίσω μέρος της βοϊδάμαξας κοίταζε το χωριό, με όλη τη θέρμη της ψυχής της συγκεντρωμένη στο βλέμμα της. Δίπλα της ο Στέφανος, όρθιος, αποχαιρετούσε σιωπηλός, με σφιγμένη τη δεξιά του γροθιά στο ύψος της καρδιάς. Ανάμεσά τους ο Λάζαρος, κρατώντας σφιχτά το φόρεμα της Λυδίας, προσπαθούσε να συγκρατήσει ένα αναφιλητό που συντάραζε το μικρό του στέρνο. Και η σεβάσμια μορφή του Ελισαίου, που τα κατευόδωνε ευλογώντας τα με το δεξί του χέρι, ξεμάκραινε, όλο και ξεμάκραινε καθώς τα βόδια ξεκινούσαν αργά και οι τροχοί της άμαξας έτριζαν θλιβερά, απρόθυμοι λες να τους πάρουν μακριά από τη φιλόξενη στέγη. Τα δάκρυα κύλησαν ζεστά πάνω στα παγωμένα μάγουλά τους.

Η μέρα που άρχιζε το ταξίδι τους και η απρόσμενη περιπέτειά τους ήταν μια μέρα συννεφιασμένη και θλιβερή. Ο ουρανός έμοιαζε να κρεμάει απειλές πάνω από τα κεφάλια τους, ο άνεμος να ψιθυρίζει φόβους ανάμεσα στα δέντρα, και τα βουνά στον ορίζοντα να κρύβουν στις

πλάτες τους τα στίφη των εχθρών που θα ορμούσαν καταπάνω τους από στιγμή σε στιγμή. Η Λυδία τραβήχτηκε στο εσωτερικό της σκεπαστής βοϊδάμαξας, κάθισε σταυροπόδι και αγκάλιασε το Λάζαρο, που αναλύθηκε σε λυγμούς. Ο Στέφανος απόμεινε για ώρα όρθιος στο άνοιγμα της άμαξας να αποχαιρετά με το βλέμμα τα αγαπημένα χώματα.

Μοιράζονταν το εσωτερικό της άμαξας με μια νεαρή μητέρα, την Τατιανή, που καθισμένη κατάχαμα θήλαζε το βρέφος της. Ο άντρας της πολεμούσε τους Πέρσες στα βάθη της Ασσυρίας υπό τις διαταγές του αυτοκράτορα Ηρακλείου, και η Τατιανή μαζί με τη νεογέννητη κόρη της πήγαινε για ασφάλεια στην πατρική της οικία, ένα σπιτάκι στον ίσκιο του Αναστασιανού Τείχους, κοντά στον ποταμό Φινέα.

Οι βοϊδάμαξες προχωρούσαν αργά η μία πίσω από την άλλη. Οι περισσότερες ήταν φορτωμένες με σιτηρά συγκεντρωμένα από τους χωρικούς της Θράκης για τους φρουρούς του τείχους αλλά και τον πολυπληθή λαό της θεοφύλακτης Βασιλεύουσας. Ακόμα και στα σλαβικά χωριά των Βελεγεζιτών οι χωρικοί συγκέντρωναν τρόφιμα για το λαό της Πόλης, όπως είχαν ξανακάνει όταν οι ομόφυλοί τους πολιορκούσαν τη Θεσσαλονίκη. Όπως ψιθυριζόταν στα ελεύθερα από τους Αβάρους σλαβικά χωριά, ο χαγάνος θα άρχιζε τη στενή πολιορκία της Πόλης, και χωρίς τρόφιμα ο λιμός θα αφάνιζε τους αποκλεισμένους κατοίκους. Ανάμεσα από τις βοϊδάμαξες προχωρούσαν υπο-

μονετικά τα βαρυφορτωμένα μουλάρια. Στις πλάτες τους μετέφεραν κασέλες γεμάτες χρυσά και αργυρά κειμήλια από τα ερημωμένα μοναστήρια της υπαίθρου και τις εκκλησίες των χωριών: ο πατριάρχης Σέργιος είχε ζητήσει από τις μητροπόλεις και τις μονές να του τα στείλουν για να τα λιώσει. Ναι, να τα λιώσει, για να κόψει νομίσματα, να εξοπλίσει τα στρατεύματα που είχαν ξεκινήσει να πολεμούν σε τρία μέτωπα: οι Άβαροι και οι σύμμαχοί τους οι Σλάβοι είχαν κατακλύσει τη Θρακική χερσόνησο, οι Πέρσες, με αρχηγό το Σαρβαραζά, τον ενδοξότερο στρατηγό των Περσών, είχαν εδώ και καιρό στρατοπεδεύσει στη Χαλκηδόνα, στη μικρασιατική ακτή απέναντι από την Πόλη, συμμαχώντας με τους Αβάρους, ενώ ο αυτοκράτορας Ηράκλειος, ακολουθούμενος από την πιστή σύζυγό του τη Μαρτίνα, εκστράτευε στα βάθη της Περσίας, στα αρχαία χώματα της Ασσυρίας, εναντίον του Πέρση βασιλιά Χοσρόη.

Πολλοί πίστευαν πως αυτό ήταν μέγα λάθος, να αφήνει δηλαδή αφύλαχτη τη Βασιλεύουσα και να κυνηγά το θηρίο στη φωλιά του. Κάποιοι, στην αρχή ψιθυριστά κι ύστερα όλο και πιο θαρρετά, διέδιδαν πως η εκστρατεία αυτή δεν ήταν απλώς αστόχαστη πράξη – ο Ηράκλειος δεν ήταν ούτε ανόητος ούτε άπειρος στα στρατιωτικά – αλλά ένα πανούργο τέχνασμα συγκάλυψης της δειλίας του: ο αυτοκράτορας εγκατέλειπε αφύλαχτη την πόλη του την ώρα του έσχατου κινδύνου, χρησιμοποιώντας το πρόσχημα της εκστρατείας, με σκοπό να κρύψει τη λι-

ποταξία του και να δικαιολογήσει τη βέβαιη πτώση του βασιλείου του. Για ποιον άλλο λόγο άλλωστε θα έπαιρνε μαζί του την πολυαγαπημένη του σύζυγο αναρωτιούνταν οι κακόβουλοι κουνώντας όλο νόημα το κεφάλι.

Η αλήθεια όμως ήταν πως η Πόλη δεν είχε μείνει αφύλακτη. Ο αυτοκράτορας, λίγα χρόνια πριν ξεκινήσει τις πρώτες εκστρατείες, είχε αναθέσει την προστασία της στο συνετό μάγιστρο Βώνο και στον άγρυπνο φρουρό της τον πατριάρχη Σέργιο. Κι ακόμα, ο αυτοκράτορας ούτε είχε κινήσει μόνος, σαν κλέφτης που το σκάει, ούτε χωρίς σκοπό. Τον ακολουθούσε με πρωτόφαντη γενναioφροσύνη και ακλόνητη αποφασιστικότητα το πιστό του στράτευμα, προσηλωμένο σ' έναν ιερό σκοπό: τον Τίμιο Σταυρό.

Όταν οι Πέρσες κατέλαβαν τα Ιεροσόλυμα το 614, σύλησαν τον Ιερό Ναό της Αναστάσεως και κατέσφαξαν το πλήθος των χριστιανών που είχε καταφύγει εκεί. Ανάμεσα στα πολύτιμα λάφυρα, άρπαξαν και μετέφεραν στην πρωτεύουσά τους την Κτησιφώντα το Τίμιο Ξύλο της Σταύρωσης του Κυρίου. Το Σταυρό, που είχε ανακαλύψει στα ιερά χώματα της Παλαιστίνης η αγία Ελένη, η μητέρα του αγίου Κωνσταντίνου, ιδρυτή της θεοφρούρητης Πόλης, γενάρχη της λαμπρής αυτοκρατορίας και θεμελιωτή της χριστιανικής οικουμένης. Το πλήγμα ήταν βαρύ και τραυμάτισε κατάστηθα τους χριστιανούς όπου γης. Η πίστη πολλών ανθρώπων κλονίστηκε και η γενναιότητά τους καταρρακώθηκε. Αρκετοί πίστευαν και διέ-

διδαν πως έφτανε η μέρα της Κρίσεως και το τέλος του κόσμου. Άλλοι νόμιζαν πως το αλλοπρόσαλλο γένος των Αβάρων, οι παράξενες φυλές των Σλάβων, τα βαρβαρικά στίφη των ιππέων που ξεχύνονταν από τις στέπες δεν ήταν άλλο παρά μια νέα μάστιγα του Θεού, που τιμωρούσε τους χριστιανούς για όλες τις αμαρτίες τους: την απώλεια του Σταυρού, τις διαμάχες λαού και ιερωμένων, τις αιρέσεις, τις βιαιότητες και τις δολοπλοκίες στρατιωτικών και βασιλέων· μια μάστιγα που, όπως συνέβη παλιότερα με τους Ούννους, τους προγόνους των Αβάρων, ο λαός πίστευε πως, σταλμένη όπως ήταν από το Θεό, δεν ωφελούσε να της αντισταθεί. Η ηττοπάθεια αυξανόταν, οι δεισιδαιμονίες πολλαπλασιάζονταν με τον καιρό και κατέτρωγαν σαν το σαράκι τα σπλάχνα του βασιλείου όσο το Τίμιο Σύμβολο παρέμενε στα χέρια των απίστων.

Ο Ηράκλειος είχε καταλάβει πως αν δεν ξερίζωνε αυτό το σαράκι από το στήθος του λαού του κάθε προσπάθεια άμυνας εναντίον των αλλεπάλληλων εχθρών θα έμενε λειψή και ανολοκλήρωτη. Κάθε εχθρός, τωρινός ή μελλοντικός, θα θεωρούνταν δυσπολέμητο όργανο της Θείας Δίκης και μόνο με την ανάκτηση του νικοποιού Σταυρού θα βεβαιωνόταν ξανά στους χριστιανούς η συμπαράσταση του Θεού σε οποιαδήποτε προσπάθειά τους. Έτσι, ο αυτοκράτορας, αφού διέταξε να χαράξουν στη μία όψη του νομίσματος του κράτους την εμβληματική φράση «Έν τούτω νίκα» και στην άλλη όψη τη δική του μορφή να υψώνει το σταυρό στο δεξί του χέρι, κήρυξε την έναρξη

της πρώτης σταυροφορίας. Η εκστρατεία θα είχε μόνο ένα σκοπό κι ένα μονάχα τέλος: τα στρατεύματα θα γύριζαν πίσω μόνο αν ξέπλεναν την προσβολή και έπαιρναν στα χέρια τους το ιερό κειμήλιο, το Σταυρό. Η φράση «Εν τούτω νίκα» στο λάβαρο του Μεγάλου Κωνσταντίνου, που κάποια χρόνια πριν είχε σηματοδοτήσει την αρχή της χριστιανικής αυτοκρατορίας, θα εγγυόταν ξανά στην ψυχή του λαού την αδιάλειπτη συνέχεια του θεοφρούρητου βασιλείου.

Και ω του θαύματος, τα στρατεύματα που για πάνω από έναν αιώνα στασίαζαν, εκθρόνιζαν ή αναγόρευαν στρατηγούς και αυτοκράτορες με συχνά μοναδική αφορμή την καθυστερημένη καταβολή του μισθού τους, άφησαν πίσω τους κάθε μικρότητα και ταπεινή σκέψη. Με μια πνοή ενώθηκαν γύρω από τον ίδιο σκοπό και συσπειρώθηκαν γύρω από τον αυτοκράτορα, που λίγες δεκαετίες πριν, ξεκινώντας από τις ακτές της Αφρικής είχε απαλλάξει την Κρήτη και το Αιγαίο από τους Μαυριτανούς, και την Πόλη από τον αιμοσταγή αυτοκράτορα Φωκά. Θα μπορούσε άραγε τούτος ο τολμηρός στρατός να αντιστρέψει την κατάσταση; Να απαλλάξει τη Βασιλεύουσα από τον ασφυκτικό κλοιό που σχημάτιζαν οι Αβαροσλάβοι υπό το χαγάνο Μπαγιάν και οι Πέρσες υπό τον αρχιστράτηγο Σαρβαραζά, αλλά και να πλήξει το Χοσρόη μέσα στο ίδιο το βασίλειο των Περσών; Ξένοι λαοί και επιφανείς ηγεμόνες της οικουμένης κρατούσαν με αγωνία την ανάσα τους.

Μέσα σ' εκείνη τη λαίλαπα των καιρών, οι φτωχοί και ταπεινοί, όπως η Λυδία και τα αδέρφια της, η Τατιανή και η νεογέννητη κόρη της, θα έμοιαζαν με αδύναμα άχυρα κάτω από πέλματα ελεφάντων, αδύναμα φτερά στις ριπές του ανέμου, αν δεν υπήρχαν τα φιλόστοργα χέρια και η τρυφερή έγνοια των υπηρετών της Θείας Πρόνοιας πάνω στη Γη.

Η Λυδία στράφηκε και κοίταξε το Στέφανο. Ο αδελφός της παρατηρούσε με φανερό θαυμασμό τους έφιππους φρουρούς του караβανιού τους. Πάνω στα λεπτά μα καλογυμνασμένα άλογά τους, εξοπλισμένοι με όπλα αγορασμένα από τους ίδιους τους χωρικούς, οι ένοπλοι φρουροί κρατούσαν σταθερό το βηματισμό των αλόγων τους, που προχωρούσαν πλάι στις άμαξες, πανέτοιμοι κάθε στιγμή να τραβήξουν το σπαθί και να ρίξουν το ακόντιο αν κάποιος επίβουλος εχθρός ή ύπουλος ληστής επιχειρούσε να κλέψει το πολύτιμο φορτίο της αποστολής.

– Θα ήθελες να είσαι ένας από αυτούς, έτσι δεν είναι; ψιθύρισε η Λυδία στο Στέφανο, ενώ χάιδευε το κεφαλάκι του Λάζαρου που είχε αποκοιμηθεί στα γόνατά της.

– Το εύχομαι και το ελπίζω, μουρμούρισε ο Στέφανος. Μια μέρα θα κρατήσω το σπαθί και το κοντάρι. Και ποιος ξέρει; Μπορεί κάποτε να καβαλικεύω και άλογο. Στα βάθη της Ασυρίας, στα κάστρα της Πόλης, στις όχθες του Δάνουβη ή και στα χώματα του Πανάγιου Τάφου. Όπου με προστάξει ο βασιλέας μου.

– Πώς θα ζήσουμε τόσος κόσμος μέσα στα τείχη αν η

πολιορκία τραβήξει; αναρωτήθηκε με αγωνία η Τατιανή. Οι Άβαροι έχουν αποκλείσει το υδραγωγείο στο Αναστασιανό Τείχος, δίπλα στον ποταμό Φινέα. Το ξέρω από τις επιστολές των αδελφών μου. Το πατρικό μου βρίσκεται εκεί κοντά. Δεινοπαθούν, μου γράφουν. Αν υπάρξει λιμός και λειψυδρία, όπως τόσες άλλες φορές, σίγουρα θα ακολουθήσει και λοιμός. Όσους δεν σκοτώσουν οι εχθροί θα τους αφανίσει η αρρώστια.

Ήταν φανερό πως η Τατιανή ανησυχούσε ιδιαίτερα. Τα συνοφρυωμένα της μάτια ήταν διαρκώς συγκεντρωμένα στο μικροσκοπικό πλασματάκι που κούρνιαζε στο στήθος της.

Η Λυδία σκέφτηκε πως αν αναλογιζόταν στιγμή προς στιγμή όλη τη μέχρι σήμερα ζωή της, μόνο ανατροπές και περιπέτειες είχε να θυμηθεί. Μονάχα τυχερούς δε θα μπορούσε να ονομάσει κανείς εκείνη και τα αδέρφια της και πιο πολύ τους αναίτια χαμένους γονείς της. Όμως, μέσα σε τόσο θανατικό και ορφάνια, η Λυδία ένιωθε πως θα ήταν αχάριστη αν δε λογάριζε την πρόνοια του Θεού, που δεν τους άφησε νηστικούς και ανυπόδητους στους πέντε δρόμους, που άνοιξε τις πόρτες του φιλόξενου μοναστηριού, ή την αγκάλη των στοργικών αδελφών και του σεβάσμιου ηγουμένου, που έγιναν γι' αυτούς γονείς και δάσκαλοι.

– Ας μην πηγαίνει συνέχεια ο νους μας στο κακό, μουρμούρισε προσπαθώντας να παρηγορήσει την Τατιανή. Η Παναγία, που μας προστατεύει μέχρι τώρα, θα μας προστατεύσει και αύριο, στην αρρώστια ή στην πείνα.

– Μα δεν με ανησυχεί μόνο το αύριο, ψιθύριζε πια η Τατιανή για να μην ξυπνήσει το μωρό της. Τρέμω για το σήμερα, για το τώρα. Φοβάμαι πως από ώρα σε ώρα θα ακουστούν πολεμικές κραυγές και ποδοβολητά αλόγων.

– Δίκιο έχει, είπε και ο Στέφανος. Η αποστολή μας μεταφέρει πολύτιμα κειμήλια και τρόφιμα. Ξέρετε την αγάπη των Αβάρων για το χρυσάφι και τις πολύτιμες πέτρες. Όσο για τα σιτηρά, είναι τακτική τους να τα κλέβουν ακόμα κι αν δεν τους λείπουν, μόνο και μόνο για να τα στερήσουν από τον αντίπαλό τους, για να τον εξοντώσουν με κάθε τρόπο μια ώρα αρχύτερα.

– Μας συνοδεύουν όμως ένοπλοι φρουροί, είπε η Λυδία. Σε κάθε επίθεση θα...

– Τι να μας κάνουν οι ένοπλοι φρουροί, τη διέκοψε η Τατιανή, αν μας επιτεθούν με τον τρόπο που επιτίθενται οι Άβαροι; Στήνουν καρτέρι πίσω από λόφους και πλαγιές, γίνονται ένα με τις ράχες των αλόγων τους και τα φυλλώματα των δέντρων, κι ύστερα ορμούν ξαφνικά όλοι μαζί, σαν να ανταποκρίνονται υπάκουα σε κάποιο σιωπηρό σύνθημα που μόνο εκείνοι ακούν, σαν αγέλη άγριων ζώων που δε σταματά αν δε γευτεί το αίμα των θυμάτων της. Ουαί και αλίμονο στους άμοιρους ταξιδιώτες που θα τους συναπαντήσουν. Και τρεις φορές αλίμονο αν επιτεθούν σε κάποιο ερημικό πανδοχείο τη νύχτα. Γι' αυτό δε με καθησυχάζουν εμένα οι ένοπλοι φρουροί όσο είμαστε στο δρόμο. Μόνο όταν αισθανθώ να κλείνει πίσω το βαρύ μάνταλο της πύλης ενός κάστρου θα νιώσω ασφαλής.

Τα μάτια της Τατιανής ήταν γεμάτα τρόμο. Ήταν φανερό πως, ακόμα κι αν δεν είχε ζήσει η ίδια κάποια επιδρομή, σίγουρα είχε δει με τα μάτια της πολλά θύματά τους και είχε ακούσει με τα αυτιά της τις ιστορίες ακόμα περισσότερων.

– Πού θα περάσουμε άραγε τη νύχτα μας απόψε; αναρωτήθηκε η Λυδία.

– Σ' ένα καστρομονάστηρο λίγο μετά το χωριό που φαίνεται στο βάθος, απάντησε η Τατιανή. Κάθε σταθμός μας είναι προστατευμένος: είτε τειχισμένα μοναστήρια είτε τοποθεσίες-οχυρά. Αλλά ας φτάσουμε πρώτα σώοι εκεί.

Ο Στέφανος ανασήκωσε το δερμάτινο κάλυμμα που προστάτευε το πίσω άνοιγμα της άμαξας. Από τη στενή χαραμάδα διέκρινε το δρόμο που άφηναν πίσω τους, ένα δρόμο μακρύ που διέσχιζε μια πλατιά πεδιάδα. Πού ήταν αυτά τα φυσικά οχυρά; Δεξιά και αριστερά, στο βάθος, πέρα από τα καλλιεργημένα χωράφια διακρίνονταν δασωμένες εκτάσεις. Ανατρίχιασε στη σκέψη πως μέσα τους παραμόνευαν εχθροί ή κατάσκοποι του εχθρού που τους παρακολουθούσαν μετακινούμενοι από κορμό σε κορμό και από κλαρί σε κλαρί, περιμένοντας την κατάλληλη στιγμή για να ορμήσουν. Έστρεψε το βλέμμα στον ουρανό: όσο το φως της ημέρας φώτιζε την πλάση είχαν ελπίδες.

Τι ελπίδες; συλλογίστηκε απογοητευμένος. Αν οι εχθροί ξεπετάγονταν μέσα από τα δάση, θα ήταν βέβαια άμεσα ορατοί καθώς για μεγάλο διάστημα θα κινούνταν σε ανοιχτή έκταση ώσπου να φτάσουν στον αμαξιτό δρόμο που